

STIVEN ŠBOSKI

prednosti jednog
marginalca

Preveo:
Boris Todorović

Beograd
2013.
DERETA

Mojoj porodici

1

25. avgust, 1991.

Dragi prijatelju,

Pišem ti jer je ona rekla da slušaš i razumeš, i da nisi pokušao da spavaš sa tom osobom na onoj žurci iako si mogao. Molim te da ne pokušavaš da shvatiš ko je ona, jer bi onda mogao da prokljuviš i ko sam ja, a to zaista ne želim. Davaću ljudima drugačija ili opšta imena, jer ne bih da me pronađeš. Zato ni adresu pošiljaoca nisam priložio. Ovim ne mislim ništa loše. Iskreno.

Potrebno mi je samo da znam da neko tamo sluša i razume, i da ne pokušava da spava sa ljudima čak iako bi mogao. Potrebno mi je da znam da takvi ljudi postoje.

Verujem da ćeš baš ti razumeti, jer mislim da si od svih ljudi najviše živ i znaš to da ceniš. Makar se nadam, jer se drugi ljudi okreću tebi u potrazi za snagom i prijateljstvom. Tako sam barem čuo.

Dakle, ovo je moj život. I želim da znaš da sam podjednako srećan i tužan, a još uvek pokušavam da shvatim kako je to moguće.

Trudim se da razmišljam kako je moja porodica razlog što sam ja ovakav, naročito nakon što je proletos moj prijatelj Majkl jednoga dana prestao da ide u školu, a mi čuli glas gospodina Vona na razglasu.

„Dečaci i devojčice, žao mi je što moram da vas obavestim da je jedan od naših učenika preminuo. Održaćemo komemoraciju za Majkla Dobsona na skupu u petak.”

Ne znam kako vesti kolaju po školi i zašto su često tačne. Možda je to bilo u trpezariji. Teško je setiti se. Ali nam je Dejev s čudnim naočarima rekao da se Majkl ubio. Njegova majka je igrala bridž s jednim od suseda kad su čuli pucanj.

Ne sećam se baš šta se dogodilo nakon toga, sem da je moj stariji brat došao u kancelariju gospodina Vona i rekao mi da prestanem da plaćem. Zatim mi je stavio ruku na rame i kazao da zaboravim na to pre nego što se tata vrati kući. Onda smo otišli u Mekdonalds na pomfrit i učio me kako da igram fliper. Čak se i našalio da je zbog mene morao da preskoči jedno popodne u školi i pitao me da li bih želeo da mu pomognem da popravlja svoj kamaro. Mora da sam izgledao prilično loše jer mi nikada ranije nije dozvoljavao da radim na njegovom autu.

Savetnici su na sastancima zamolili nas nekoliko koji smo sa Majklom bili bliski da kažemo koju reč. Mislim da su se plašili kako bi neko od nas mogao da pokuša da se ubije ili nešto slično, jer su bili veoma napeti, a jedan od njih je neprestano trljao bradu.

Čaknuta Bridžit rekla je da ponekad pomišlja na samoubistvo kada se na televiziji pojave reklame. Bila je iskrena, što je zbunilo savetnike. Karl, koji je prema svima bio dobar, rekao je da je veoma tužan, ali da nikada ne bi mogao da se ubije jer je to greh.

Savetnik je propitao celu grupu i konačno stigao do mene.

– Šta ti misliš, Čarli?

Najčudnije je to da nikada nisam sreo ovog čoveka jer je on „stručnjak”. I znao je kako se zovem iako nisam nosio pločicu sa imenom kao što je nose na kongresima.

– Pa, Majkl je bio dobar dečko i ne razumem zašto je to uradio. Koliko god da sam tužan, mislim da ono što me stvarno uznemirava jeste što ne znam razlog.

Sada ponovo ovo čitam i ne zvuči mi prikladno mom načinu izražavanja. Naročito u toj kancelariji, jer sam tiho plakao. Nепrestano sam plakao.

Taj savetnik je rekao kako pomišlja da je Majkl „imao problema kod kuće” i da nije imao s kim da razgovara. Možda se zbog toga osećao usamljeno i ubio se.

Tada sam počeo da vičem na savetnika da je Majkl mogao da razgovara sa mnom. I počeo sam da plačem još više. Pokušao je da me umiri rekavši da je mislio na odraslu osobu, kao što je nastavnik ili savetnik. Ali to nije upalilo i najzad je moj brat došao u školu u svom kamaru da me pokupi.

Do kraja školske godine nastavnici su drugačije postupali prema meni i davali mi bolje ocene iako nisam postao nimalo pametniji. Iskreno da ti kažem, mislim da sam ih sve činio nervoznim.

Majklova sahrana je bila čudna, jer njegov otac nije plakao. A tri meseca kasnije ostavio je Majklovu mamu. Barem nam je tako Dejv saopštio za vreme odmora. Ponekad razmišljam o tome. Pitam se šta se događalo u njihovoj kući u vreme večere i TV serija. Majkl nije ostavio nikakvu poruku, ili bar njegovi roditelji nisu dozvoljavali nikome da je vidi. Možda su to bili „problemi kod kuće”. Voleo bih da znam. Možda bi mi više nedostajao. Možda bi sve dobilo neki tužan smisao.

U jedno sam siguran: zbog toga se pitam da li imam „probleme kod kuće”, ali čini mi se da je drugim ljudima mnogo gore. Kao kada je prvi dečko moje sestre počeo da se zabavlja sa drugom devojkom, a sestra plakala ceo vikend.

Moj tata je rekao: – Ima drugih ljudi kojima je mnogo gore.

A moja mama je ćutala. I to je bilo to. Mesec dana kasnije sestra je upoznala drugog dečka i opet počela da pušta ve-sele ploče. I tata je nastavio da radi. I mama je nastavila da čisti. I brat je nastavio da popravlja svoj kamaro. U stvari, dok nije otišao na fakultet početkom leta. Igra ragbi za Pen stejt, ali je to leto morao da popravi ocene da bi nastavio sa sportom.

Ne mislim da u našoj porodici postoji mezimče. Ima nas troje i ja sam najmlađi. Moj brat je najstariji. On je veoma dobar ragbista i voli svoj auto. Sestra je veoma lepa i zločasta prema dečacima; ona je srednje dete. Sada dobijam sve petice kao moja sestra i zato me ne uznemiravaju.

Mama dosta plače uz televizijske programe. Tata mnogo radi i pošten je čovek. Tetka Helena je imala običaj da kaže da je on isuviše ponosan da bi upao u krizu srednjih godina. Sve do skoro nisam shvatao šta je time mislila, jer je upravo napunio četrdesetu i ništa se nije promenilo.

Tetka Helen mi je bila omiljena osoba na celom svetu. Bila je mamina sestra. Dobijala je sve petice kada je bila tinejdžer-ka i imala je običaj da mi daje knjige da čitam. Otac je rekao da te knjige nisu baš za moj uzrast, ali pošto su mi se dopada-le, samo je slegao ramenima i pustio me da čitam.

Tetka je živela s nama poslednjih nekoliko godina svoga života, jer joj se dogodilo nešto veoma loše. Niko tada nije želeo da mi kaže šta je to, iako sam oduvek želeo da znam. Kada mi je bilo oko sedam godina, prestao sam da pitam jer sam, kako to deca obično rade, neprestano zapitkivao i tetka Helen je počela da rida.

Tada me je tata ošamario rekavši: – Rasplakao si tetku Helen! – Nisam želeo to da radim i zato sam prestao. Tetka Helen mu je rekla da me više nikada ne udara pred njom, a otac je uzvratio da je ovo njegova kuća i da će raditi šta želi; mama je ćutala, kao i brat i sestra.

Ne sećam se još mnogo toga jer sam počeo da ridam, pa je tata ubrzo mami naredio da me odvede u sobu. Nedugo zatim mama je popila nekoliko čaša vina i ispričala mi šta se dogodilo njenoj sestri. Nekim ljudima je zaista mnogo gore nego meni. Zaista jeste.

Sada bi verovatno trebalo da idem da spavam. Veoma je kasno. Ne znam zašto sam ti toliko toga napisao. Možda zato što sutra krećem u srednju školu, čega se zaista plašim.

S ljubavlju,
Čarli

7. septembar, 1991.

Dragi prijatelju,

Ne dopada mi se u srednjoj školi. Kafeterija se zove *Nutritioni centar*, što je čudno. Ima jedna devojčica na časovima naprednog engleskog koja se zove Suzan. U osnovnoj školi bilo je veoma zabavno biti u njenom društvu. Volela je filmove, a njen brat Frenk snimao joj je kasete sa sjajnom muzikom koju je delila s nama. Ali je tokom leta skinula protezu, malo je porasla i prolepšala se i porasle su joj sise. Sada se mnogo tupavije ponaša na hodnicima, naročito kada su u blizini dečaci. I mislim da je to tužno jer ne izgleda baš srećna. Iskreno da ti kažem, ona ne voli da prizna da je u odeljenju za napredni engleski, i više ne voli da mi kaže „ćao” u hodniku.

Kada je Suzan bila na sastanku kod savetnika u vezi sa Majklom, rekla je da joj je on jednom prilikom kazao da je najlepša devojčica na celom svetu, sve onako sa protezom. Onda ju je pitao da „pođu”, što je bila velika stvar u bilo kojoj školi. U srednjoj to zovu „zabavljanje”. I ljubili su se i razgovarali o filmovima, i užasno joj nedostaje jer joj je bio najbolji prijatelj.

To je ujedno i smešno, jer dečaci i devojčice obično nisu bili najbolji drugari u mojoj školi. Ali Majkl i Suzan jesu. Pomalo kao ja i moja tetka Helen. Izvinjavam se. „Moja tetka Helen i ja.” To je stvar koju sam naučio ove sedmice. To i dosledniju interpunkciju.

Uglavnom ćutim i izgleda da me je primetio samo jedan dečak, Šon. Sačekao me je posle časa fiskulture i rekao vrlo nezrele stvari, kao na primer da će mi prirediti „kovitlanje”; to je ono kad vam neko zabije glavu u toalet i povuče vodu kako bi vam se kosa zakovitlala. I on je izgledao prilično nesrećno i to sam mu i rekao. Onda je pobesneo i počeo da me udara, a ja sam samo uradio one stvari koje me je brat naučio. Moj brat je veoma dobar borac.

– Ciljaj kolena, vrat i oči.

I to sam i uradio. I ozbiljno sam povredio Šona. I onda sam počeo da plačem. I moja sestra je morala da napusti čas za napredne učenike završne godine i da me odveze kući. Bio sam pozvan u kancelariju gospodina Smola, ali me nisu izbacili niti kaznili, jer je jedan dečak gospodinu Smolu rekao istinu.

– Šon je započeo. To je bila samoodbrana.

I bila je. Samo, ne razumem zašto je Šon hteo da me povredi. Ništa mu nisam uradio. Ja sam veoma mali. To je istina. Ali pretpostavljam da Šon nije znao da umem da se tučem. Istina je i da sam mogao mnogo ozbiljnije da ga povredim. Možda

je i trebalo. Razmišljao sam da bih to uradio ako bude proganjao dečaka koji je rekao istinu gospodinu Smolu, ali Šon ga nikada nije uhodio. Tako da se sve zaboravilo.

Neka deca me čudno gledaju u hodnicima zato što ne ukrašavam svoj ormarić; pride, ja sam onaj što je pretukao Šona i koji nije mogao nakon toga da prestane da plače. Pretpostavljam da sam veoma emotivan.

U poslednje vreme prilično sam usamljen, jer je moja sestra, kao najstarija u našoj porodici, vrlo zauzeta. Moj brat je zauzet igranjem ragbija na Pen stejtu. Posle kampa za obuku, njegov trener je rekao da je u drugom timu i da će kada počne da uči sistem biti u prvom.

Tata se zaista nada da će on dogurati do profesionalaca i igrati za Stilere. Mami je drago što ne plaća fakultet, jer sestra ne igra ragbi i ne bi bilo dovoljno novca za oboje. Zato želi da vredno učim, da bih dobio univerzitetsku stipendiju.

I tako, to je ono što ovde radim dok ne upoznam nekog prijatelja. Nadao sam se da bi dečak koji je rekao istinu mogao da mi postane prijatelj, ali mislim da je to uradio samo da ispadne junak.

S ljubavlju,
Čarli

11. septembar, 1991.

Dragi prijatelju,

Nemam mnogo vremena jer nam je nastavnik naprednog engleskog jezika dao jednu knjigu da čitamo, a ja volim knjige da čitam dva puta. Sasvim slučajno, knjiga je „Ubiti pticu

rugalicu”. Ako je nisi čitao, mislim da bi trebalo, jer je veoma interesantna. Nastavnik nam je odredio da prelazimo po nekoliko poglavlja, ali se meni ne dopada da tako čitam knjige. Na polovini sam prvog čitanja.

U svakom slučaju, razlog što ti pišem je što sam video brata na televiziji. Obično ne volim mnogo sport, ali je ovo bila posebna prilika. Majka je zaplakala, otac ju je zagrlio, a sestra se smešila, što je čudno jer su se moji brat i sestra uvek tukli kada je on bio tu.

Ali moj stariji brat je bio na televiziji, i do sada je to bio vrhunac moje prve dve nedelje u srednjoj školi. Užasno mi nedostaje, što me zbunjuje, jer nikada nismo nešto naročito razgovarali kada je bio ovde. Da budem iskren, i dalje ne pričamo.

Otkrio bih ti na kojoj poziciji igra, ali kao što rekoh, voleo bih da ostanem anonimn. Nadam se da razumeš.

S ljubavlju,
Čarli

16. septembar, 1991.

Dragi prijatelju,

Pročitao sam „Ubiti pticu rugalicu”. To mi je sada najomiljenija knjiga svih vremena, mada uvek tako mislim dok ne pročitam narednu. Nastavnik naprednog engleskog me je zamolio da ga zovem Bil kada nismo na času i dao mi još jednu knjigu da čitam. Kaže da imam veliki talenat za čitanje i razumevanje jezika i želeo je da napišem esej o knjizi „Ubiti pticu rugalicu”.

Ispričao sam ovo mami i ona je pitala zašto me onda Bil nije preporučio za učenika druge godine ili za časove

engleskog za učenike treće godine. Rekao sam joj da mi je Bil kazao da su to u osnovi isti časovi sa komplikovanijim knjigama i da mi to ne bi pomoglo. Uzvratila je da nije sigurna i da će razgovarati sa njim na otvorenoj sednici.

Iskreno, ne volim da perem sudove. Volim da jedem prstima i bez ubrusa, ali sestra kaže da je to loše za okolinu. Ona je član kluba „Dan planete zemlje” u srednjoj školi i tu upoznaje mladiće. Svi su oni veoma fini prema njoj, a ja stvarno ne razumem zašto, sem možda zbog toga što je lepa. Stvarno je zla prema tim mladićima.

Jednom momku je naročito teško. Neću ti reći njegovo ime. Ali ću ti reći sve o njemu. Ima vrlo lepu smeđu kosu, dugačku, i vezuje je u rep. Mislim da će se kajati zbog ovoga kada se bude osvrnuo na svoj život. Uvek na kasete snima kompilacije za moju sestru sa vrlo određenim temama. Jedna se zvala „Jesenje lišće”. Snimio je dosta pesama Smitsa. Čak je i ručno obojio omot. Kada se završio film koji je iznajmio i kada je otišao, sestra mi je dala kasetu.

– Čarli, želiš li ovo?

Uzeo sam kasetu ali sam se osećao čudno, jer ju je on napravio za nju. Ipak, preslušao sam je. I veoma mi se dopala. Ima jedna pesma „Asleep”, koju bih voleo da poslušam. Priča sam sestri o njoj. I nedelju dana kasnije mi se zahvalila, jer je, kada ju je taj dečko pitao šta misli o kaseti, rekla tačno ono što sam joj ja rekao o pesmi „Asleep”. On je bio veoma dirnut što joj je toliko značila. Nadam se da ću biti dobar u zabavljanju sa devojkama kada za to dođe vreme.

Međutim, trebalo bi da se držim teme. Na to me opominje nastavnik Bil, jer pomalo pišem kao što govorim. Mislim da zato hoće da napišem taj esej o „Ubiti pticu rugalicu”.

Taj dečko kome se dopada moja sestra uvek je učtiv prema mojim roditeljima. Mama ga mnogo voli zbog toga. Tata misli da je mekušac. Mislim da mu moja sestra zato radi to što mu radi.

Te noći govorila je vrlo zle stvari o tome kako se nije suprotstavio siledžiji iz razreda kada mu je bilo petnaest ili tako nešto. Pravo da ti kažem, ja sam samo gledao film koji je bio iznajmio, tako da nisam pomno pratio njihovu raspravu. Svađaju se sve vreme, pa sam računao da je bar taj film nešto drugačije, ali sam se prevario, jer je to bio nastavak.

U svakom slučaju, nakon što mu se unosila u lice otprilike tokom četiri scene u filmu, što je pretpostavljam negde oko deset minuta, on je počeo da plače. Da rida. Onda sam se okrenuo, a sestra je pokazala prstom na mene.

– Kapiraš, čak se i Čarli usprotivio svom siledžiji. Kapiraš.

A taj momak se baš zajapurio. I pogledao me. Onda je pogledao nju. I zamahnuo je rukom i raspalio je preko lica. Mislim, baš raspalio. Ja sam se ukočio jer nisam mogao da verujem da je to uradio. Uopšte nije ličilo na njega da ikoga udari. Bio je mladić koji je pravio tematske kompilacije na kasetama i ručno obojene omote, sve dok nije udario moju sestru i prestao da plače.

Začudilo me je da moja sestra nije ništa uradila. Samo ga je ćutke gledala. Baš je bilo uvrnuto. Ona poludi ako jedeš pogrešnu vrstu tune, ali tom tipu koji je udara ništa nije rekla. Samo je postala sva mekana i fina. I zamolila me da odem, što sam i uradio. Kada je dečko otišao, rekla je da se oni „zabavljaju” i da ne kažem mami i tati šta se dogodilo.

Pretpostavljam da se suprotstavio svom siledžiji. I pretpostavljam da to ima smisla.

Tog vikenda sestra je provela dosta vremena sa ovim dečkom. I smejali su se mnogo više nego što su to obično radili. U petak večer čitao sam novu knjigu, ali mi se mozak umorio, tako da sam odlučio da pogledam nešto na televiziji. I otvorio sam vrata podruma, a moja sestra i taj mladić su bili goli.

On je bio na njoj, a njene noge su bile presavijene sa obe strane kauča. I ona je prigušeno dreknula na mene.

– Izlazi napolje. Perverznojaku.

Izašao sam. Sutradan smo svi gledali brata kako igra ragbi. Sestra je pozvala i tog mladića da svrati. Nisam siguran kada je otišao prethodne noći. Držali su se za ruke i ponašali kao da je sve veselo. I taj dečko je rekao nešto o tome kako ragbi tim nije isti otkad je moj brat maturirao, a moj tata mu se zahvalio. A kada je dečko otišao, tata je rekao da ovaj dečko postaje fin mladić koji bi mogao daleko da dogura. A mama je ćutala. A sestra je gledala u mene kako bi se uverila da neću ništa reći. I to je bilo to.

– Da, mogao bi. – To je bilo sve što je moja sestra mogla da kaže. A ja sam mogao da zamislim tog dečka kako kod kuće radi domaći i razmišlja o mojoj goloj sestri. I mogao sam da ih vidim kako se drže za ruke na ragbi utakmicama koje i ne gledaju. I mogao sam da vidim tog dečka kako povraća u žbunju na nekoj žurci. I mogao sam da vidim svoju sestru kako to trpi.

I žalio sam ih oboje.

S ljubavlju,
Čarli

18. septembar, 1991.

Dragi prijatelju,

Nikada ti nisam rekao da idem na časove industrijske obrade, zar ne? E pa, pohađam te časove i oni su mi pored Bilovog naprednog engleskog omiljeni. Napisao sam sinoć esej o knjizi „Ubiti pticu rugalicu” i predao ga jutros Bilu. Trebalo bi da razgovaramo o njemu sutra za vreme ručka.

Međutim, poenta je da na časovima industrijske obrade ima jedan tip koga zovu „Nikako”. Ne šalim se. Nadimak mu je „Nikako”. I urnebesano je. „Nikako” je dobio nadimak kada su ga deca zadirkivala u osnovnoj školi. Mislim da je sada na četvrtoj godini. Deca su počela da ga zovu Peti pošto mu je pravo ime Patrik. Tako im je „Nikako” rekao: – Slušajte, ili me zovite Patrik, ili nikako!

I tako su deca počela da ga zovu „Nikako”. I ime se jednostavno primilo. Bio je tada nove u školskom kraju, jer mu se tata ovde ponovo oženio. Mislim da ću prestati da stavljam navodnike na Nikakovo ime jer je dosadno i remeti mi tok misli. Nadam se da ti nije teško da pratiš bez njih. Trudiću se da naglasim razliku ako nešto iskrсне.

I tako, na časovima industrijske obrade Nikako je počeo veoma smešno da imitacija našeg nastavnika, gospodina Kalahana. Čak je masnom olovkom naslikao i zulufe u obliku kotleta. Presmešno. Kada je gospodin Kalahan tako zatekao Nikakoa pokraj mašine za hoblovanje, zapravo se zasmejao, jer ga Nikako nije imitirao s lošom namerom niti bilo šta slično. To je bilo jednostavno presmešno. Voleo bih da si mogao da budeš tamo, jer se toliko nisam smejao otkad mi je brat otišao. On je imao običaj da priča viceve o Poljacima,

što znam da nije u redu, ali sam zanemario taj deo o njima i slušao viceve. Urnebesno.

Uzgred, sestra je tražila natrag svoju kompilaciju „Jesenje lišće”. Sada je sluša neprestano.

S ljubavlju,
Čarli

29. septembar, 1991.

Dragi prijatelju,

Imam toliko toga da ti kažem o protekle dve sedmice. Ima i dobrih, ali i loših vesti. Ponovo, ne znam zašto se to uvek dešava.

Pre svega, Bil mi je dao trojku za esej o knjizi „Ubiti pticu rugalicu” rekavši mi da spajam rečenice. Sada vežbam da to ne radim. Takođe je kazao da bi trebalo da upotrebljavam reči koje učim na časovima kao što su *korpulentno* i *hepatitis*. Koristio bih ih ovde, ali zaista ne mislim da su odgovarajuće za ovaj stil.

Iskreno da ti kažem, ne znam ni za šta su odgovarajuće. Ne kažem da ih ne treba znati. Apsolutno treba. Ali, jednostavno, u životu nisam nikada nikoga čuo da koristi reči *korpulentan* i *hepatitis*. Uključujući i nastavnike. I u čemu je onda poenta da koristiš reči koje niko drugi niti zna niti može jednostavno da izgovori? Stvarno ne razumem to.

Isto se osećam i kada se radi o nekim filmskim zvezdama koje mi je nesnosno da gledam. Neke od njih sigurno imaju bar milion dolara, pa ipak nastavljaju da snimaju te filmove. Dižu u vazduh negativce. Dernjaju se na svoje detektive.